

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till revidering av bestämmelserna om nyttjanderätt i vattenlagstiftningen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till revidering av bestämmelserna om nyttjanderätt i vattenlagstiftningen (RP 262/2016 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för betänkande. Det har också remitterats till grundlagsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och ekonomiutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 8/2017 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 11/2017 rd
- ekonomiutskottet EkUU 12/2017 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jari Salila, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Pekka Kemppainen, jord- och skogsbruksministeriet
- lagstiftningsråd Erja Werdi, miljöministeriet
- miljöråd Esko Vähäsöyrinki, Regionförvaltningsverket i Södra Finland
- överinspektör Perttu Ottelin, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland
- expert Tuomo Huttunen, Finsk Energiindustri rf
- jurist Tuomas Rytönen, Finsk Energiindustri rf
- chefsjurist Risto Airikkala, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- miljöjurist Pasi Kallio, Finlands naturskyddsförbund rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Finlands Kommunförbund.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i vattenlagen och miljöskyddslagen. Samtidigt föreslås lagen om beviljande av vissa rättigheter med avseende å nyttjande av vatten bli upphävd såsom obehövlig. Enligt propositionen revideras bestämmelserna om inlösen av och upplåtande av nyttjanderätt till fast egendom i samband med genomförande av ett vattenhushållningsprojekt. Propositionens syfte är att få vattenlagens bestämmelser om inlösen och upplåtande av nyttjanderätt att överensstämma med grundlagens bestämmelser om inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna. Bestämmelserna har granskats särskilt med beaktande av vad som föreskrivs om egendomsskydd i grundlagen. I miljöskyddslagen föreslås vissa ändringar som följer av ändringarna i vattenlagen.

En begränsning av de projekt som är tillståndspliktiga enligt vattenlagen föreslås så att det inte längre i alla situationer ska krävas tillstånd för att anlägga en ledning under en kungsådra. Tillståndsplikten bestäms i framtiden enbart enligt projektets verkningar. Anmälan om en ledning som anläggs under en kungsådra när det inte krävs tillstånd ska göras till den tillsynsmyndighet som anges i vattenlagen.

Lagarna avses träda i kraft fyra månader efter det att de har blivit stadfästa.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Genom propositionen ändras vattenlagen och miljöskyddslagen och upphävs lagen om beviljande av vissa rättigheter med avseende å nyttjande av vatten (den s.k. fullmaktslagen). Upphävandet av fullmaktslagen med påföljande ändringar i lagstiftningen baserar sig på ett uttalande¹ av riksdagen som utgick från grundlagsutskottets ståndpunkt i fråga om totalreformen av vattenlagen. Enligt uttalandet ska statsrådet inom sig börja utreda hur de bestämmelser i vattenlagen som begränsar egendomsskyddet bättre ska fås att harmoniera med grundlagens 15 §. Målet bör vara att fullmaktslagen kan upphävas helt och hållet. Grundlagsutskottet har behandlat ärendet och anser i sitt utlåtande att det föreslagna genomförandesättet är sakligt och att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Grunden för propositionens viktigaste ändringar är konstitutionell, men den innehåller också vissa förslag som avser att göra den administrativa regleringen lättare. Konstitutionellt betydande i propositionen är att den preciserar bestämmelserna om nyttjanderätt enligt 15 § 1 mom. i grundlagen och separerar dem från de situationer som avses i 15 § 2 mom. i grundlagen, där det handlar om inlösen av och upplåtande av nyttjanderätt jämförbart med inlösen som ska betraktas som expropriation. En förutsättning för expropriation och upplåtande av nyttjanderätt som kan jämföras med expropriation är att projektet är påkallat av ett allmänt behov.

Det föreslås att bestämmelser som innebär sådan expropriation av egendom som avses i 15 § 2 mom. (expropriationsklausulen) i grundlagen tas in i fem paragrafer i vattenlagen. De anger alla

¹ GrUU 61/2010 rd – RSv 355/2010 rd

Betänkande MiUB 9/2017 rd

ett allmänt behov som förutsättning för inlösen eller upplåtande av nyttjanderätt som kan jämföras med inlösen.

Det föreslås att bestämmelserna om nyttjanderätt enligt 15 § 1 mom. i grundlagen (generalklausulen om egendomsskydd) ska preciseras. De allmänna förutsättningarna för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna ska beaktas bättre, och de nyttjanderätter som överensstämmer med 15 § 1 mom. i grundlagen ska skiljas från de situationer som avses i 2 mom. i den paragrafen, såsom anläggande av en ledning under en farled eller uttag av vatten.

I 2 kap. 13 a § i den nya vattenlagen föreslås det bestämmelser om projekt som påkallas av ett allmänt behov. Enligt paragrafen kan sökanden för att genomföra ett projekt som främjar ett betydande allmänt intresse beviljas behövlig rätt till annans område eller till inlösen av annans område, om förutsättningarna för beviljande av tillstånd är uppfyllda och projektet kan anses vara påkallat av ett allmänt behov. Ett sådant behov kan enligt bestämmelsen hänföra sig till exempel till trygghet av energiförsörjning eller vattentjänster, telekommunikation eller transportförbindelser, främjande av allmän rekreation eller av naturskydd, beredskap inför extrema väder- och vattenförhållanden eller kontroll av vattenhushållningen på ett avrinningsområde eller ett annat betydande allmänt intresse som kan jämföras med dessa.

Utskottet konstaterar att enligt den föreslagna bestämmelsen ska ett intresse som möjliggör inlösen eller upplåtande av rätt vara betydande. När ett allmänt behov bedöms är det fråga om att avväga divergerande samhällliga intressen. Utskottet understryker att det inte enbart är fråga om att bedöma styrkan i ett allmänt intresse som är betydande ur samhällets synvinkel, utan om att balansera kanske flera divergerande intressen för att avgöra om ett allmänt behov kräver upplåtande av nyttjanderätt eller inlösen. Exempelvis ett omfattande vattenregleringsprojekt kan ha gynnsamma effekter på tillgodogörande av vattenkraft, skydd mot översvämningar och utnyttjande av området för rekreation, men det kan samtidigt försvaga områdets naturvärden.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande granskat 2 kap. 13 a § och konstaterat att regleringen är av relevans med tanke på den bestämmelse i grundlagens 15 § 2 mom. enligt vilken en förutsättning för expropriation förutom full ersättning är att expropriationen sker för allmänt behov. Grundlagsutskottet har ansett att kravet på ett allmänt behov inte nödvändigtvis förutsätter att inlösningen sker till gagn för ett offentligt samfund, utan mottagaren kan också vara någon annan part. Enligt grundlagsutskottet bör man då konkretisera kravet på ett allmänt behov genom materiella bestämmelser. Med tanke på detta är bestämmelserna i 2 kap. 13 a § i vattenlagen tillräckliga och lämpliga, menar grundlagsutskottet. Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

På grundval av den strukturella lösning som nämns ovan föreslås det att bestämmelsen om uttag av vatten i 4 kap. 13 § i vattenlagen preciseras så att rätt att lösa in ett område kan ges ägaren till en vattentäkt om åtgärden tjänar ordnandet av ett samhälles vattentjänster eller tillgodoser ett annat allmänt behov. Vattentjänsterna är nödvändiga tjänster, och ett projekt som tillgodoser detta behov ska anses uppfylla kravet på ett allmänt behov.

Också 8 kap. 4 § om tillgodogörande av vattenkraft i vattenlagen föreslås bli baserad på ett allmänt behov. Analogt ska grunden för ett projekt för utnyttjande av samfällid vattenkraft som av-

Betänkande MiUB 9/2017 rd

ses i 8 kap. 5 § i vattenlagen vara ett allmänt behov bedömt med avseende på att trygga energiförsörjningen. Motsvarande ändringar föreslås i vattenlagens 10 kap. 7 § om lastningsområden och hamnar. Vid en bedömning av om kravet på allmänt behov är uppfyllt beaktas bland annat vilken betydelse projektet har för tillgången på hamntjänster, tryggheten av trafik som ska anses viktig och med tanke på utövandet av näringsverksamhet. Upplåtande av rätten förutsätter således att kraven på förutsättningen avseende intressejämförelse och kravet på ett allmänt behov uppfylls.

Utskottet konstaterar att utnyttjande av vattenkraft som projekttyp täcker projekt av mycket olika omfattning och art. Också små vattenkraftverk kan ha betydelse för energiförsörjningen på grund av sina regleringsmöjligheter, men de kan också ha betydelse för det allmänna rekreationsintresset och för vandringsfiskbestånden. Utskottet understryker att syftet med bestämmelserna om nyttjanderätt inte är att pröva om ett projekt inom ramen för ett tillståndsförfarande kan tillåtas från miljösynpunkt, utan att ordna de privaträttsliga förhållandena mellan delägarna i vattenkraften och andra parter. I detta avseende konstaterar utskottet med tillfredsställelse att i aktuell rättspraxis har intressen som gäller rekreationsanvändning och miljövärden tillmätts stor betydelse, och exempelvis har flera ansökningar om tillstånd att bygga kraftverk avslagits bland annat på grund av skadliga konsekvenser för vandringsfiskbestånden.

Utskottet vill inskräpa att de ändringar som föreslås i regleringen av nyttjanderätt inte inverkar på bestämmelserna om hur projekten ska genomföras, och ändringarna har således inga miljökonsekvenser. Vid beredningen har det bedömts att åtstramningen av förutsättningarna för att genomföra projekt kan leda till att en del projekt blir ogenomförda. Det kan exempelvis handla om att höja medelvattenståndet eller att bygga nya små vattenkraftverk där man tar i bruk vattenkraft som tillhör en annan part. Dessa projekt kan ofta huvudsakligen tjäna intressen som kan anses vara privata, och de uppfyller kanske inte på så vis kravet på allmänt behov. Enligt bedömningar skulle en sådan konsekvens ändå inte vara betydande, och den miljörelaterad tillståndsprövningen har i vilket fall som helst större effekt på förutsättningarna att genomföra projekt.

För att lätta upp den administrativa regleringen föreslås i propositionen vissa begränsningar i fråga om vilka projekt enligt vattenlagen som ska vara tillståndspliktiga. Bland annat ska det inte längre i alla situationer krävas tillstånd för att anlägga en ledning under en kungsådra. Tillståndsplikten ska bestämmas utifrån projektets konsekvenser. Projekt som går ut på att anlägga ledningar under kungsådor (anläggande av en vatten-, avlopps- eller kraftledning eller någon annan ledning under en kungsådra) har i regel ganska små och kortvariga effekter på vattendraget. Utskottet anser att det talar för att tillståndsplikt kan slopas om konsekvenserna inte är skadliga. Utskottet anser att också eventuella skadelidandes rättssäkerhet tillgodoses tillräckligt väl i propositionen tack vare det nya anmälningsförfarandet. Ändringen lättar upp myndigheternas förvaltningsförfarande och frigör resurser för tillståndsprövning med större effekter.

Ekonomiutskottet har i sitt utlåtande bedömt propositionen särskilt med tanke på konsekvenserna för företag samt den administrativa bördan. Ekonomiutskottet välkomnar propositionen, som dels tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna, dels lättar upp regleringen och de administrativa förfarandena i situationer där konsekvenserna är obetydliga. Också jord- och skogsbruksutskottet ställer sig positivt till förslaget.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

Grundlagsutskottet uppmärksammar 4 mom. i övergångsbestämmelsen som gäller beviljande av ständig nyttjanderätt till vattenkraft i ett läge där verksamhetsutövaren har beviljats tillstånd att bygga ett kraftverk, men sökandens rätt att under en bestämd tid utnyttja vattenkraften har upphört. Grundlagsutskottet anser att i ett sådant läge, där sökanden tidigare har haft rätt att utnyttja vattenkraft, ska upplåtande av nyttjanderätt inte jämföras med konstitutionell expropriation. Men bedömningen bör beakta vilken betydelse upplåtandet av nyttjanderätten har för beständigheten i fråga om vattenkraftsprojektet och vattenförhållandena. Miljöutskottet konstaterar att de situationer som avses i bestämmelsen är sådana där kraftverket eventuellt har byggts för decennier sedan vid en älv och den angränsande markanvändningen sedermera har anpassat sig till det. Om nyttjanderätten upphör innebär det att den som ansvarar för projektet inte längre har rätt att nyttja vattenkraft, men fortfarande borde se till att konstruktionerna hålls i skick och hantera reglering och avtappning i enlighet med tillståndsbestämmelserna. Den som ansvarar för projektet har knappast i ett sådant läge något intresse av att ansvara för åliggandena för projektet, åtminstone inte någon längre tid, utan att få någon nytta av det. Om det inte går att arrangera ägandet av vattenkraftverket, kan det framstå som ett realistiskt alternativ att avstå från projektet. Miljöutskottet anser att bestämmelsen lämnar tillståndsmyndigheten tillräckligt med prövningsrätt i fråga om att bevilja rätten.

Sammantaget sett anser miljöutskottet att propositionen är behövlig och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker den med de ändringar som framgår av betänkandet.

DETALJMOTIVERING

2 kap.

5 a §. Placering av en ledning på annans vattenområde.

Utskottet föreslår att tidpunkten för att underrätta områdets ägare om placeringen av en vatten-, avlopps- eller kraftledning eller någon annan ledning med motsvarande verkan som går under en älv eller en bäck ändras från minst 30 dygn till minst 60 dygn. Utskottet anser att tiden för att handlägga underrättelsen bör definieras huvudsakligen enligt karaktären av den verksamhet som avses i underrättelsen. Den vanligaste tiden är 30 dygn. Också ekonomiutskottet anser i sitt utlåtande att 30 dygn räcker när det handlar om att skapa lättare och smidigare administrativa förfaranden för små vattenhushållningsprojekt som har obetydliga konsekvenser för miljön. Men exempelvis när det gäller underrättelser om dikning är tiden 60 dygn.

Eftersom granskningen av en underrättelse som gäller en ledning under en kungsådra kan kräva åtgärder som det måste reserveras tillräcklig tid för, bör 60 dygn till denna del anses behövlig. För att underrättelseförfarandet ska fungera väl är det viktigt att ärendet fås till behandling i ett behörigt förfarande och att det inte uppstår behov av eftergranskning på denna grund. Utskottet framhåller också att projekt som gäller en ledning under en kungsådra i typfallet handlar antingen om elkablar eller vattenledningar som korsar en å. Tillstånden för dessa projekt sköts i typfallet i god tid före man inleder projektet; att tidigarelägga tidpunkten för underrättelsen medför därför ingen olägenhet för verksamhetsutövaren.

12 §. Ringa nyttjanderätt till annans område.

Utskottet föreslår att 2 kap. 12 § 1 punkten i vattenlagen ska justeras så att bestämmelsen uttryckligen tillåter en mindre anläggning också på annans område. I praktiken är situationen ofta den att en konstruktion som placeras i vatten till en mindre del också når markområdet. I rättspraxis har bestämmelsen redan tolkats så, men utskottet anser det motiverat att ändra bestämmelsens formulering analogt för tydlighetens skull.

13 §. Nyttjanderätt till en annans område eller byggnad.

Grundlagsutskottet fäster sig i sitt utlåtande vid att regleringen i 2 kap. 13 § 3 mom. 2 punkten i vattenlagen om hinder för att upplåta nyttjanderätt möjliggör relativt långtgående nyttjandebe- gränsningar. Med tanke på bestämmelsernas proportionalitet bör tröskeln för att tillämpa den nämnda hindersgrunden sänkas. Man kunde till exempel komplettera också lagen med förutsätt- ningen att nyttjanderätten bara får gälla områden med ringa omfattning, så som det sägs i motiven till paragrafen. Utskottet föreslår att paragrafen ändras på det sätt grundlagsutskottet föreslår.

15 §. Anmälningsskyldighet.

Utskottet föreslår att tidpunkten för att anmäla om anläggande av en ledning under en kungsådra ändras från 30 dygn till 60 dygn. Därför föreslås paragrafen bli kompletterad med ett nytt 2 mom. om tidpunkten för anmälan. De gällande 2 och 3 mom. blir oförändrade nya 3 och 4 mom.

6 kap.

6 §. Nyttjanderätt till annans område.

Utskottet föreslår att hänvisningen till 2 kap. 12 § ska utgå ur 6 kap. 6 § i vattenlagen som obe- hövlig. Utskottet konstaterar att om vattenståndet permanent höjs på en annans område, handlar det om en situation som avses i 2 kap. 13 eller 13 a §, vilket innebär att hänvisningen är obehövlig.

Utskottet föreslår dessutom ett tillägg till bestämmelsen genom vilket tolkningen av en vatten- rättslig sammanslutning förtydligas. Tillstånd för att höja medelvattenståndet söks i allmänhet av medlemmarna i en blivande vattenrättslig sammanslutning tillsammans. Den vattenrättsliga sam- manslutning som bär ansvaret för projektet har i allmänhet grundats innan ansökan om tillstånd enligt vattenlagen lämnas in men medlemmarna i sammanslutningen har inte överlåtit till sam- manslutningen den nyttjanderätt som krävs för att genomföra projektet. I praktiken har den vat- tenrättsliga sammanslutningens besittningsrätt i sådana situationer konstruerats enligt tolkning. Genom den bestämmelse som utskottet nu föreslår tydliggörs rättsläget så att frågan avgränsas till projekt för att höja medelvattenståndet.

17 kap.

11 §. Ägoreglering.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

Vattenlagens 17 kap. 11 § 2 mom. gäller fastighetsförrättning efter det vattenrättsliga tillståndsförfarandet. Enligt 17 kap. 11 § 1 mom. i vattenlagen ska tillståndsmyndigheten sända ett laga-kraftvunnet tillståndsbeslut till Lantmäteriverket bland annat om beslutet går ut på att bevilja nyttjanderätt enligt 6 kap. 6 § för att sätta någon annans område under vatten. Enligt 2 mom. ska det område som sätts under vatten med vissa undantag fogas till det angränsande vattenområdet så att det blir en del av det. Bestämmelsen ska tolkas så att om rätt enligt bestämmelsen har beviljats, ska ägoreglering alltid förrättas. I 17 kap. 11 § 3 mom. i vattenlagen står det att vid behandlingen av ärendet ska lagen om ägoregleringar på grund av vattendragsprojekt (451/1988) och 133 § 2 mom., 133 a och 134 § i fastighetsbildningslagen (554/1995) iakttas. Enligt 5 § i lagen om ägoregleringar på grund av vattendragsprojekt ska utgångspunkten för en ägoreglering vara att en olägenhet som beror på oändamålsenlig fastighetsindelning kan undanröjas eller minskas väsentligt. I 133 § 2 mom. i fastighetsbildningslagen står det att en överenskommelse mellan parterna är villkoret för att ett område ska kunna fogas till ett samfällt område. Det samfällda område som bildas ska dessutom enligt 134 § 3 mom. i fastighetsbildningslagen vara ändamålsenligt med tanke på ordnandet av användningen och skötseln av området, och fogandet eller sammanslagningen får inte leda till en oändamålsenlig fastighetsindelning eller äventyra klarheten i fastighetssystemet.

De ovannämnda bestämmelserna utgör sinsemellan en svårtolkad helhet. Bakgrunden till specialbestämmelsen om ägoreglering i vattenlagen är särskilt projekt för att höja medelvattenståndet så att större områden blir under vatten. I sådana situationer skulle de faktiska omständigheterna och den fastighetsrättsliga indelningen ha blivit synnerligen oproportionerliga, om det nya vattenområdet fortfarande skulle tillhöra ägaren av området. Avsikten med ägoregleringen var att ansluta ett nytt vattenområde till ett existerande gemensamt vattenområde varvid områdets ägare skulle få en motsvarande andel av det gemensamma vattenområdet. Enligt utredning till utskottet har det knappt funnits några sådana projekt, utan i praktiken handlar det ofta om småskaliga projekt för att höja medelvattenståndet, och de nyttjanderätter som upplåtits har varit smala remsor. Det har ofta lett till att förrättningen av ägoreglering har lämnats ogjord. I ett sådant läge gör ägoregleringen inte fastighetssystemet tydligare utan ökar myndigheternas arbete och kostnaderna för parterna utan väsentligt mervärde. Dessutom finns det indikationer på att kostnaderna för ägoreglering har bidragit till att allt färre är villiga att genomföra projekt för att höja medelvattenståndet och iståndsätta vattendrag.

Justitieministeriet har därför föreslagit för jord- och skogsbruksutskottet att 17 kap. 11 § 2 mom. i vattenlagen ska upphävas. Jord- och skogsbruksutskottet föreslår analogt i sitt utlåtande att momentet ska upphävas. Miljöutskottet föreslår att 17 kap. 11 § 2 mom. i vattenlagen upphävs på de grunder som anförs ovan och framhåller att skyldigheten att förrätta ägoreglering inte slopas genom lagändringen, utan ägoreglering bör förrättas när villkoren enligt fastighetsbildningslagen och lagen om ägoregleringar på grund av vattendragsprojekt är uppfyllda. Upphävandet av paragrafens framgår av ingressen, som utskottet har ändrat.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottets förslag till beslut:

Betänkande MiUB 9/2017 rd

Riksdagen godkänner lagförslag 2 och 3 i proposition RP 262/2016 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 262/2016 rd med ändringar. (**Utskottets ändringsförslag**)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av vattenlagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i vattenlagen (587/2011) 17 kap. 11 § 2 mom.,

ändras i vattenlagen (587/2011) 2 kap. 12—14 §, 15 § 1 mom., 3 kap. 3 § 1 mom., 11 § 1 mom., 4 kap. 3 och 13 §, 6 kap. 6 §, 8 kap. 4 och 5 §, 10 kap. 7 §, 13 kap. 1 §, 16 kap. 3 §, 17 kap. 8 § och 18 kap. 12 § 1 mom., samt

fogas till 2 kap. nya 5 a, 13 a, 14 a och 16 § som följer:

2 kap.

Allmänna rättigheter, skyldigheter och inskränkningar

5 a §

Placering av en ledning på annans vattenområde

Den projektansvarige har rätt att placera en vatten-, avlopps- eller kraftledning eller telekommunikationskabel eller någon annan ledning med motsvarande verkan som går under en älv eller en bäck också på någon annans vattenområde, om

- 1) placeringen av ledningen inte kräver tillstånd enligt 3 kap. 2 §,
- 2) det inte föreskrivs om ledningens placering i miljöskyddslagen,
- 3) ledningens placering inte medför annan än ringa olägenhet för områdets ägare.

Ägaren till vattenområdet ska underrättas om en i 1 mom. avsedd åtgärd minst 60 dagar innan åtgärden genomförs. Ett icke konstituerat delägarlag för ett samfällt område kan delges ett meddelande med underrättelsen i ett förfarande som anges i 26 § 3 mom. i lagen om samfälligheter eller genom att meddelandet delges alla kända delägare. Bestämmelser om skyldigheten att göra anmälan till den statliga tillsynsmyndigheten finns i 15 § i detta kapitel.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

12 §

Ringa nyttjanderätt till annans område

Om förutsättningarna enligt 3 kap. 4 § 1 mom. är uppfyllda, kan sökanden beviljas rätt att

- 1) uppföra en mindre anläggning **i vatten med konstruktioner som når land** eller placera en anordning eller en ledning på annans område eller ett samfällt område i ett vattendrag utan att avsevärt ändra vattendraget,
- 2) tillfälligt dämma upp vatten på annans område,
- 3) utföra rensningsarbete på annans område,
- 4) räta ut eller utvidga en bädd i mindre omfattning på annans område, eller
- 5) lägga upp jord som ska avlägsnas på annans mark- eller vattenområde, dock inte på ett område som har tagits i särskilt bruk.

13 §

Nyttjanderätt till en annans område eller byggnad

Sökanden kan beviljas nyttjanderätt till ett område som tillhör någon annan och till byggnaderna eller andra anläggningar på området, om genomförandet av ett vattenhushållningsprojekt innebär att området behövs

- 1) för en anordning, byggnad eller annan anläggning och för användning och underhåll av den,
- 2) som grund för ett nytt vattenområde som avses i 1 kap. 5 § 2 mom. eller som grund för en ny bädd,
- 3) för uppläggning av jord som avlägsnas, eller
- 4) för en anordning eller anläggning som behövs för att skydda ett allmänt eller enskilt intresse och för användning och underhåll av den.

Nyttjanderätt till annans område eller anläggning kan beviljas, om

- 1) den förutsättning som anges i 3 kap. 4 § 1 mom. 2 punkten för ett vattenhushållningsprojekt är uppfylld, och
- 2) sökanden med stöd av äganderätt eller ständig nyttjanderätt besitter minst hälften av det område som behövs eller, om området tillhör sökanden och andra gemensamt, det område som blir föremål för åtgärden inte är nämnvärt större än det område som motsvarar sökandens andel i det samfälliga området.

Nyttjanderätt får dock inte beviljas, om

- 1) rätten gäller ett område som är större än ringa och rätten medför avsevärd olägenhet när det gäller möjligheterna för områdets ägare att utnyttja det område som rätten avser, eller
- 2) **rätten gäller ett område av ringa omfattning och hindrar** ~~upplåtande av rätten~~ ~~hindrar~~ områdets ägare från att utnyttja det område som rätten avser och detta medför avsevärd olägenhet när det gäller ägarens möjligheter att utnyttja sina övriga områden eller sin övriga egendom.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

13 a §

Projekt som påkallas av ett allmänt behov

Sökanden kan för att genomföra ett projekt som främjar ett betydande allmänt intresse beviljas behövlig rätt till annans område eller till inlösen av annans område, om förutsättningarna för beviljande av tillstånd är uppfyllda och projektet kan anses vara påkallat av ett allmänt behov. Ett sådant behov kan hänföra sig till

- 1) tryggnade av energiförsörjning eller vattentjänster, telekommunikation eller transportförbindelser,
- 2) främjande av allmän rekreation eller av naturskydd,
- 3) beredskap inför extrema väder- och vattenförhållanden eller kontroll av vattenhushållningen på ett avrinningsområde, eller
- 4) ett annat betydande allmänt intresse som kan jämföras med vad som anges i 1—3 punkten.

14 §

Rätt till annans anläggning

Om genomförandet av ett vattenhushållningsprojekt hindras av en byggnad, inrättning eller annan anläggning som tillhör någon annan och avlägsnandet av den inte ingår i en rätt som har beviljats med stöd av 13 eller 13 a §, kan tillståndsmyndigheten under de förutsättningar som anges i de paragraferna bevilja sökanden rätt att avlägsna, ändra eller utnyttja anläggningen.

I ett beslut genom vilket sökanden får rätt att avlägsna eller ändra en anläggning som tillhör någon annan ska anläggningens ägare, om denne så kräver, ges möjlighet att själv inom en viss tid avlägsna eller ändra anläggningen. Sökanden ska då ersätta ägaren för skäliga kostnader som åtgärden orsakar denne.

Om ägaren vill avlägsna en anläggning som någon annan har beviljats tillstånd att använda och som användaren fortfarande behöver, kan tillståndsmyndigheten på ansökan bevilja användaren rätt att lösa in anläggningen. Lösenbeloppet ska fastställas enligt anläggningens dåvarande värde, med beaktande av det som redan har betalats till ägaren för anläggningskostnaderna och av den olägenhet som orsakas av att anläggningen kommer att finnas kvar på någon annans område.

14 a §

Beviljande av rätt

Rätten till annans område beviljas som en ständig rätt eller av särskilda skäl för viss tid. Området får användas bara för det ändamål som denna rätt har beviljats för.

Ärenden som gäller beviljande av rätt till annans område avgörs av tillståndsmyndigheten i samband med tillståndsärendet eller på särskild ansökan. Bestämmelser om ersättning av förlust av förmån till följd av att sådan rätt beviljas finns i 13 kap.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

15 §

Anmälningsskyldighet

~~Senast 30 dygn innan en åtgärd påbörjas ska~~ Den projektansvarige ska göra en skriftlig anmälan till den statliga tillsynsmyndigheten om

- 1) en åtgärd som avses i 5 a § och 6 § 1 mom.,
- 2) upptagning av marksubstanser från botten av ett vattendrag, om åtgärden inte kräver tillstånd enligt 3 kap. 2 eller 3 §,
- 3) uttag av ytvatten eller grundvatten, om den mängd som tas överstiger 100 kubikmeter per dygn och tillstånd enligt 3 kap. 2 eller 3 § inte krävs för uttaget.

En anmälan enligt 1 mom. ska göras senast 30 dygn innan en åtgärd påbörjas. I fråga om projekt som avses i 5 a § ska anmälan dock göras senast 60 dygn innan en åtgärd påbörjas. (Nytt)

Anmälan ska innehålla uppgifter om projektet, hur det genomförs och vilka miljökonsekvenser det har. Om anmälan gäller verksamhet som avses i 6 § 1 mom., ska den dessutom innehålla uppgifter om andra motsvarande projekt som planeras inom projektets influensområde och som den projektansvarige känner till. (Nytt 3 mom.)

Närmare bestämmelser om hur anmälan ska göras och vilka uppgifter som ska ingå i den får utfärdas genom förordning av statsrådet. (Nytt 4 mom.)

16 §

Krav som gäller placering av en ledning

I syfte att förhindra att placeringen av en i 5 a § avsedd ledning orsakar olägenhet, utfärdas genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser om

- 1) konstruktionernas och anordningarnas höjdläge och avstånd i förhållande till objekt som kan påverkas menligt,
- 2) krav som ska ställas på konstruktionerna och anordningarna i syfte att förebygga olägenheter för miljön,
- 3) sättet att genomföra projektet,
- 4) tidpunkten för byggarbetena,
- 5) hur konstruktionen märks ut i terrängen,
- 6) innehållet i den anmälan om projektet som görs till myndigheterna,
- 7) andra sådana krav på genomförandet av projektet som kan jämföras med kraven i punkt 1—6.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

3 kap.

Tillståndspliktiga vattenhushållningsprojekt

3 §

Vattenhushållningsprojekt som alltid är tillståndspliktiga

Oavsett de följder som avses i 2 § krävs det alltid tillstånd av tillståndsmyndigheten för följande vattenhushållningsprojekt:

1) stängning eller inskränkning av en kungsådra eller en allmän far- eller flottled eller utplacering av en anordning eller något annat hinder som försvårar användningen av en led,

2) uttag av vatten för ett vattentjänstverks behov eller för någon annans behov, om denna levererar vatten till ett vattentjänstverk, eller för att föras bort för användning någon annanstans, samt annat uttag av grundvatten när det överstiger 250 kubikmeter per dygn liksom även andra åtgärder som medför att grundvattenförekomsten annat än tillfälligt minskar med minst 250 kubikmeter grundvatten per dygn,

3) infiltration av vatten i marken för konstgjord grundvattenbildning eller förbättring av grundvattnets kvalitet,

4) uppförande av en bro eller transportanordning över en allmän farled eller kungsådra,

5) anläggande av en vatten-, avlopps- eller kraftledning eller någon annan ledning under en allmän farled,

6) permanent ändring av ett markområde till vattenområde genom höjning av vattenståndet i ett vattendrag,

7) byggande av vattenkraftverk,

8) muddring av ett vattenområde, om mängden muddermassa överstiger 500 kubikmeter och det inte är fråga om underhåll av en offentlig farled,

9) placering av muddermassa på Finlands territorialvatten i bortskaffningssyfte, om mängden inte är så liten att den saknar betydelse,

10) upptagning av marksubstanser från botten av ett vattenområde för annat än sedvanligt bruk till husbehov,

11) inrättande av ett varaktigt verksamhetsställe för flottning.

11 §

Kontrollskyldighet

I tillståndet ska tillståndshavaren vid behov åläggas att kontrollera hur projektet genomförs och vilka konsekvenser det har. Tillståndsmyndigheten eller, på dess förordnande, den statliga tillsynsmyndigheten eller fiskerimyndigheten kan ålägga flera tillståndshavare att gemensamt kontrollera konsekvenserna av sina verksamheter (*samordnad recipientkontroll*) eller för kontrollen av verksamheten godkänna deltagande i övervakningen inom området. Den samordnade recipientkontrollen kan även gälla kontroll som grundar sig på miljöskyddslagen och denna lag. I beslut om kontroll kan en tillståndshavare beviljas rätt att utföra kontroll och placera anordningar

Betänkande MiUB 9/2017 rd

och anläggningar som kontrollen kräver på annans område. Bestämmelser om ersättning av förlust av förmån till följd av kontrollen finns i 13 kap.

— — — — —

4 kap.

Uttag av vatten

3 §

Uttag av ytvatten från annans vattenområde

Ägaren till eller innehavaren av en fastighet får ta ytvatten från annans vattenområde för sedvanlig förbrukning på sin fastighet samt på vattenområdet placera en anordning eller en ledning som krävs för uttaget, förutsatt att uttaget inte får följder som avses i 3 kap. 2 §. Dessutom förutsätts att uttaget inte medför olägenheter för dem som tar vatten från samma vattenområde med stöd av tillstånd från tillståndsmyndigheten eller med stöd av ägande eller innehav av vattenområdet.

Tillståndsmyndigheten kan på ansökan bevilja rätt till annat uttag av ytvatten än vad som avses i 1 mom. och rätt att på annans område placera anordningar som behövs för det ändamålet.

13 §

Lösningsrätt på skyddsområde

Tillståndsmyndigheten kan på ansökan ge ägaren till eller innehavaren av en vattentäkt som tjänar ordnandet av ett samhälles vattentjänster eller tillgodoser ett annat allmänt behov rätt att lösa in ett område som är beläget inom ett skyddsområde, om området behövs för anordningar eller anläggningar som tjänar uttaget av vatten.

6 kap.

Bestående ändring av medelvattenståndet

6 §

Nyttjanderätt till annans område

Bestämmelser om beviljande av nyttjanderätt till annans område som sätts under vatten finns i 2 kap. ~~12~~, 13 och 13 a §. Om sökanden är en vattenrättslig sammanslutning som har grundats av nyttotagarna, beaktas också de områden som tillhör medlemmarna i sammanslutningen när uppfyllandet av villkoren enligt 2 kap. 13 § 2 mom. 2 punkten bedöms.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

8 kap.

Tillgodogörande av vattenkraft

4 §

Rätt till ett område för ett vattenkraftverk

Bestämmelser om sökandens rätt att lösa in ett område som tillhör någon annan för ett vattenkraftverk eller för driften av ett sådant finns i 2 kap. 13 a §.

5 §

Utnyttjande av samfällad vattenkraft

Initiativ till att bygga ett kraftverk för att tillgodogöra sig vattenkraft kan tas av den som på grund av äganderätt, överlåtelse av andel i vattenområde eller ständig nyttjanderätt till vattenkraft förfogar över minst en femtedel av sådan vattenkraft i en del av ett vattendrag som på ändamålsenligt sätt kan utnyttjas i kraftverket. Initiativet kan också tas gemensamt av delägare som förfogar över minst en femtedel av den vattenkraft som ska tillgodogöras.

Om avtal inte kan nås om tillgodogörande av vattenkraften, ska initiativtagaren lämna en i 8 § avsedd inbjudan till dem som förfogar över minst en hundradel av den vattenkraft som ska tillgodogöras att delta i projektet.

Initiativtagaren och de som har rätt och vilja att delta i projektet kan beviljas tillstånd att bygga kraftverket, om förutsättningarna för att bevilja tillstånd annars uppfylls. Initiativtagaren och de som deltar i projektet kan i samband med tillståndet ges en varaktig rätt att mot ersättning nyttja de andelar som tillhör andra delägare i vattenkraften, om projektet är påkallat av det allmänna behovet att trygga energiförsörjningen.

10 kap.

Farleder och andra sjötrafikområden

7 §

Rätt till annans vattenområde i vissa fall

Tillståndsmyndigheten kan bevilja sökanden nyttjanderätt eller lösningsrätt till annans vattenområde för ett allmänt lastnings- eller ankringsområde eller en allmän hamn i samband med en farled, om

- 1) projektet uppfyller de förutsättningar som anges i 3 kap. 4 § 1 mom.,
- 2) projektet tryggar tillgången till hamntjänster, trafik eller näringsverksamhet som ska anses viktig eller tillgodoser något annat motsvarande allmänt intresse, och
- 3) projektet kan anses vara påkallat av ett allmänt behov.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

Tillståndsmyndigheten kan bevilja sökanden nyttjanderätt till annans vattenområde för ett enskilt ankringsområde i samband med en farled, om de förutsättningar som anges i 3 kap. 4 § 1 mom. är uppfyllda. En strandägare kan beviljas nyttjanderätt till annans vattenområde för en enskild lastningsplats eller hamn, om de förutsättningar som anges i 1 mom. uppfylls.

13 kap.

Ersättningar

1 §

Lagligen orsakad förlust av förmån

Den projektansvarige är skyldig att så som det föreskrivs i detta kapitel ersätta förlust av förmån till följd av en åtgärd som vidtagits eller kommer att vidtas med stöd av denna lag eller ett tillstånd som beviljats med stöd av denna lag, om förlusten av förmånen orsakas av

- 1) ett vattenhushållningsprojekt som genomförs enligt tillstånd,
- 2) en rätt att nyttja eller lösa in egendom som tillhör någon annan,
- 3) en åtgärd som enligt 3 kap. 2 § kräver tillstånd, men tillstånd inte har sökts av den anledningen att åtgärden inte har kunnat antas ha sådana följder som avses i den paragrafen, och
- 4) åtgärder som avses i 2 kap. 5, 5 a och 6 §, 5 kap. 9 §, 10 kap. 9 § och 18 kap. 5 § eller sådana fall som avses i 9 kap. 8 § 1 mom.

16 kap.

Straffbestämmelser

3 §

Brott mot vattenlagen

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

- 1) i strid med 2 kap. 10 § hindrar vattnets fria lopp i en rännil eller ett dike så att gärningen kränker ett enskilt intresse mer än i ringa mån,
- 2) i strid med 4 kap. 3 § tar ytvatten från någon annans vattenområde eller i strid med 4 kap. 4 § tar grundvatten från någon annans område,
- 3) utan laglig rätt hindrar samfärdsel i ett vattendrag, flottning av virke eller annan sådan användning av ett vatten- eller markområde som har sin grund i denna lag eller i ett tillstånd eller en rätt som meddelats med stöd av den,
- 4) missbrukar de rättigheter flottaren har enligt 9 kap. 5 och 6 § eller handlar i strid med bestämmelserna i flottningsstadgan,
- 5) handlar i strid med ett beslut som den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten meddelat med stöd av 4 kap. 2 § eller 5 kap. 5 eller 9 §,

Betänkande MiUB 9/2017 rd

6) i strid med 2 kap. 3—5, 5 a eller 6—8 § färdas i ett vattendrag, tar vatten, placerar en anläggning eller en ledning på någon annans vattenområde eller vidtar en åtgärd som avses i 2 kap. 6 §, eller

7) i strid med 2 kap. 15 § eller 5 kap. 6 § underlåter att underrätta den statliga tillsynsmyndigheten om en åtgärd,

ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för *brott mot vatnslagen* dömas till böter.

17 kap.

Fastighetsrättsliga bestämmelser

8 §

Beviljande av nyttjanderätt

Tillståndsmyndigheten kan bevilja sökanden en sådan rätt som avses i 2 kap. 12, 13, 13 a och 14 §, om

1) sökanden har beviljats tillstånd enligt denna lag,

2) sökanden på annat sätt än med stöd av denna lag har fått rätt till det område som projektet förutsätter, men området med anledning av tvist, konkurs eller utsökning eller av annan orsak frångått den som området ansågs tillhöra när tillståndet beviljades, och

3) nyttjanderätten anses behövlig med beaktande av projektets art och betydelse.

Om en rätt till vattenkraft som har tagits i bruk för ett kraftverk har gått förlorad på det sätt som avses i 1 mom. 2 punkten, kan tillståndsmyndigheten på ansökan bevilja kraftverkets ägare en i 8 kap. 5 § avsedd ständig nyttjanderätt till vattenkraften. Ett tillstånd att bygga kraftverk förblir gällande trots att rätten till vattenkraften eller till ett område som ska tas i bruk för kraftverket helt eller delvis gått förlorad på ovan avsett sätt.

Den som beviljas i 1 eller 2 mom. avsedd rätt ska betala ersättning för rätten så som föreskrivs i 13 kap.

18 kap.

Särskilda bestämmelser

12 §

Avgifter för behandlingen av ett ärende

För behandlingen hos tillståndsmyndigheten och hos tillsynsmyndigheten av ett ärende som avses i denna lag får det tas ut en avgift. Ingen avgift tas ut för behandling av ett ärende som har inletts på initiativ av en myndighet eller på initiativ av en part som orsakats olägenhet. För be-

Betänkande MiUB 9/2017 rd

handling av ett ärende som har inletts på yrkande av någon annan får det tas ut en avgift, om det ska anses uppenbart att ärendet har väckts utan grund.

— — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter eller domstolar när denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om en fullföljdsdomstol upphäver ett beslut som bestämmelser som gällde vid denna lags ikraftträdande ska tillämpas på och återförvisar ärendet att i sin helhet behandlas på nytt, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

En projektansvarig som med stöd av bestämmelser som gällt före ikraftträdandet av denna lag har beviljats tillstånd att bygga ett kraftverk och rätt att under bestämd tid utnyttja vattenkraft som tillhör någon annan, kan beviljas rätt enligt 8 kap. 5 § även om projektet inte kan anses vara påkallat av det allmänna behovet att trygga energiförsörjningen. Rätt kan beviljas också om rätten att under bestämd tid utnyttja vattenkraft som tillhör någon annan har grundat sig på ett avtal mellan parterna.

— — — — —

2.

Lag

om ändring av 68 och 69 § i miljöskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i miljöskyddslagen (527/2014) 68 och 69 § som följer:

68 §

Rätt att leda in avloppsvatten på annans område

I ett miljötillstånd är det möjligt att bevilja rätt att leda in avloppsvatten i ett dike eller i en i 1 kap. 3 § 1 mom. 6 punkten i vattenlagen avsedd rännil på någon annans område, om avledandet inte medför oskäligen olägenhet för andra och det är motiverat i tekniskt och ekonomiskt avseende. Rätt att leda in avloppsvatten i ett öppet dike eller en rännil får inte beviljas, om diket eller rännilen befinner sig i omedelbar närhet av en tomt, en byggplats, en badstrand eller något motsvarande område som är särskilt bruk. Bestämmelser om skyldigheten att underhålla bädden och om kostnadsansvaret för vattenavledningen för den som avleder avloppsvatten finns i 158 §.

Betänkande MiUB 9/2017 rd

Om avledandet av avloppsvatten kräver att ett avloppsrör eller dike anläggs på någon annans område och ägaren till området inte ger sitt samtycke, ska det i tillståndet under de förutsättningar som anges i 1 mom. beslutas om beviljande av nyttjanderätt till det område som behövs. På ersättning för skada, olägenhet och annan förlust av förmån tillämpas 13 kap. i vattenlagen och på nyttjanderätten tillämpas 2 kap. 12, 13 och 13 a § samt 17 kap. i den lagen.

Om det för avledning av avloppsvatten enligt denna paragraf måste anläggas ett dike eller ett avloppsrör under en landsväg, gata eller järnväg eller annan rälsbana eller under en kabel eller ett gasrör, ska tillståndet förenas med behövliga villkor om saken. På anläggande och underhåll av ett dike eller rör tillämpas 5 kap. 13 § i vattenlagen. Om det med hänsyn till ärendets omfattning eller av någon annan orsak inte är möjligt att avgöra ärendet i samband med miljötillståndet, ska tillståndsmyndigheten överlämna ärendet för avgörande vid en dikningsförrättning eller överlämna ärendet till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten med iakttagande av vad som föreskrivs i 5 kap. 4 och 5 § i vattenlagen.

69 §

Villkor om avloppsrör

Ett miljötillstånd ska i enlighet med vattenlagen vid behov förenas med villkor om byggande av avloppsrör och om den nyttjanderätt som behövs för ändamålet. Vid meddelande av villkor tillämpas 3 kap. i vattenlagen. På ersättning för skada, olägenhet och annan förlust av förmån tillämpas 13 kap. i vattenlagen och på nyttjanderätten tillämpas 2 kap. 12, 13 och 13 a § samt 17 kap. i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter eller domstolar när denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om en fullföljdsdomstol upphäver ett beslut som bestämmelser som gällde vid denna lags ikraftträdande ska tillämpas på och återförvisar ärendet att i sin helhet behandlas på nytt, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

3.

Lag

om upphävande av lagen om beviljande av vissa rättigheter med avseende å nyttjande av vatten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om beviljande av vissa rättigheter med avseende å nyttjande av vatten (266/1961).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 7.6.2017

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Satu Hassi gröna
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Tiina Elovaara saf
medlem Susanna Huovinen sd
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Rami Lehto saf
medlem Eeva-Maria Maijala cent
medlem Sari Multala saml
medlem Riitta Myller sd
medlem Martti Mölsä saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Katja Taimela sd
medlem Ari Torniainen cent
medlem Mirja Vehkaperä cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.